

Talousvaliokunta

Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto - EU:n vuoden 2040 ilmastotavoite sekä eteneminen kohti ilmastoneutraaliutta vuoteen 2050 mennessä

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto - EU:n vuoden 2040 ilmastotavoite sekä eteneminen kohti ilmastoneutraaliutta vuoteen 2050 mennessä (E 10/2024 vp): Asia on saapunut talousvaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- neuvotteleva virkamies Laura Aho, ympäristöministeriö
- erityisasiantuntija Eleonoora Eilittä, työ- ja elinkeinoministeriö
- tutkimusprofessori Ilkka Leinonen, Luonnonvarakeskus
- ohjelmajohtaja Anne Tolvanen, Luonnonvarakeskus
- varapuheenjohtaja Raisa Mäkipää, Suomen ilmastopaneeli
- johtava tutkija, kehittämisspäällikkö Sampo Soimakallio, Suomen ympäristökeskus
- Senior Scientist, Scenario planning to carbon-neutrality Kati Koponen, Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy
- johtava asiantuntija Kati Ruohomäki, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- ekonomisti, ilmastopolitiikan asiantuntija Petteri Haveri, Energiategollisuus ry
- energia- ja ilmastopäällikkö Ahti Fagerblom, Metsäteollisuus ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- maa- ja metsätalousministeriö
- Bioenergia ry
- Climate Leadership Coalition ry
- Keskuskauppakamari
- Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- Suomen Biokierto ja Biokaasu ry
- Suomen luonnonsuojeluliitto ry
- Teknologiateollisuus ry

Valiokunnan lausunto TaVL 10/2024 vp

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Ehdotus

Komissio antoi 6.2.2024 tiedonannon KOM(2024) 63 final ”Turvattu tulevaisuus – Euroopan vuoden 2040 ilmastotavoite sekä eteneminen kohti ilmastoneutraaliutta vuoteen 2050 mennessä kestävässä, oikeudenmukaisessa ja vauraassa yhteiskunnassa” (nk. 2040-tiedonanto) sekä tiedonannon KOM(2024) 62 final ”Kohti kunnianhimoista teollista hiilenhallintaa EU:ssa”, josta laaditaan erillinen E-kirje. Tiedonannot muodostavat yhdessä komission vision vuoden 2030 jälkeisestä siirtymästä kohti vuoden 2050 ilmastoneutraaliutta. 2040-tiedonanto sisältää myös komission suosituksen EU:n vuoden 2040 ilmastotavoitteeksi, joka perustuu erityisesti sen arvioimaan kolmeen vuosia 2030- 2050 koskevaan päästövähennysskenaarioon.

Komission mukaan 2040-tiedonannon antaminen käynnistää laajan poliittisen keskustelun vuoden 2040 ilmastotavoitteesta sekä vuoden 2030 jälkeisestä siirtymästä kohti vuoden 2050 ilmastoneutraaliutta. Tässä vaiheessa on epäselvää, miten ja milloin EU:n 2040 ilmastotavoitteesta päätetään. Puheenjohtajavaltio Belgia on alustavasti ilmoittanut, että tiedonannosta ei laadita neuvoston päätelmiä.

Kesän 2024 Euroopan parlamentin vaalien jälkeen aloittava uusi komissio antaa eurooppalaisen ilmastolain (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2021/1119 puitteiden vahvistamisesta ilmastoneutraaliuden saavuttamiseksi sekä asetusten (EY) N:o 401/2009 ja (EU) 2018/1999 muuttamisesta) muuttamiseksi säädösehdotuksen, joka sisältää ehdotuksen EU:n 2040 ilmastotavoitteeksi.

Pariisin sopimuksen mukaisesti osapuolien uudet, vuoden 2030 jälkeistä aikaa koskevat päästövähennystavoitteet tulee ilmoittaa viimeistään vuonna 2025.

Tällä E-kirjeellä muodostetaan Suomen kannat 2040-tiedonantoon. Lisäksi tällä E-kirjeellä muodostetaan tarkennettuja ennakkovaikuttamiskantoja vuoden 2040 ilmastotavoitetta toimeenpanevasta ilmasto- ja energia-arkkitehtuurista, josta seuraava komissio antaa säädösehdotukset, kun EU:n vuoden 2040 ilmastotavoitteesta on sovittu.

Valtioneuvoston kanta

Hallitusohjelman mukaisesti EU:n vuoden 2040-päästövähennystavoitteita määriteltäessä tulisi keskittyä ennen kaikkea päästöjen vähentämiseen teknologian kehitystä hyödyntäen ilman, että hiilinieluille osoitetaan suhteettoman iso osa tavoitteen toteutumisessa. Eurooppalaisten arjen kustannusten tasoon ja elinkeinoelämän kilpailukykyyn on kiinnitettävä erityistä huomiota sekä varmistettava, että toimet tukevat myös EU:n pitkän aikavälin kilpailukykyä.

Valtioneuvoston avaintavoitteet EU-vaalikaudelle 2024-2029 määrittävän E-kirjeen (E 58/2023 vp) mukaisesti Suomi korostaa, että unionissa on jatkettava johdonmukaisesti ilmastomuutoksen vastaisia politiikkatoimia, ja että EU:n 2040 ilmastotavoitteen tason tulee johdonmukaisesti ja uskottavasti tukea EU-tason ilmastoneutraaliuden saavuttamista vuoteen 2050 mennessä. Li-

Valiokunnan lausunto TaVL 10/2024 vp

säksi Suomi katsoo, että 2040 ilmastotavoitteen saavuttamisen keinojen pääpainon tulee olla päästövähennyksissä.

EU:n 2040-ilmastotavoitteen asettamista käsittelevien ennakkovaikuttamislinjauksien (E 49/2023 vp) mukaisesti Suomi myös katsoo edelleen, että EU:n 2040 ilmastotavoitteen tulee olla linjassa Pariisin sopimuksen ilmastotavoitteiden kanssa ja perustua parhaaseen käytettävissä olevaan tieteelliseen tietoon.

Suomi tukee komission ehdotusta asettaa EU:lle vuodelle 2040 90 %:n nettopäästövähennystavoite, joka kattaa sekä päästöt että poistumat. Samalla Suomi korostaa, että tavoitteen toimeenpanon pääpainon tulisi olla kustannustehokkaissa päästövähennyksissä ja että tavoitetta toimeenpanevassa lainsäädännössä olisi huomioitava maankäyttösektorin nykytilanne ja epävarmuudet. Tavoitteen toimeenpanossa olisi huomioitava myös maatalouden haasteet ja sen ensisijainen ruoantuotantotehtävä.

Suomi korostaa, että 2040 ilmastotavoitteen toimeenpanon mahdollistavan toimintaympäristön tulisi yhdessä EU:n vuoden 2030 jälkeisen ilmasto- ja energia-arkkitehtuurin kanssa muodostaa kokonaisuus, joka perustuu markkinatalouden mekanismien hyödyntämiselle sekä tehokkaalle ja ennakoitavalle sääntelylle. Tämä ohjaisi tekemään ilmastotavoitteiden edellyttämät investoinnit ja päästövähennykset kustannustehokkaasti.

Komission tiedonannosta ”EU:n pitkän aikavälin kilpailukykyä vuoden 2030 jälkeen” laaditun E-kirjeen (E 24/2023 vp) mukaisesti Suomi katsoo, että reilu kilpailu, toimivat sisämarkkinat ja EU:n nykyisten varojen tehokas käyttö ovat EU:n pitkän aikavälin kilpailukykyyn perusta. Suomi katsoo, että nämä ovat avaintekijöitä myös puhtaan siirtymän kilpailukykyisessä toteutuksessa. Vain hyvin toimivan kilpailun kautta EU:n puhtaat tuotteet ja ratkaisut voivat skaalautua niin, että ne vaikuttavat globaalisti ja saavat aikaan pysyviä taloudellisia hyötyjä.

Edelleen Suomi korostaa huomioiden E-kirjeen (E 24/2023 vp) näkemykset, että tutkimus-, kehitys- ja innovaatio toiminnan, teollisuuspolitiikan, digipolitiikan ja sisämarkkinoiden kehittämisen välisten kytkösten vahvistaminen päästöjen hinnoittelun ja sääntelyn tehostamisen rinnalla tukisi tavoitetta EU:n talouden kestävästä ja globaalisti kilpailukykyisestä uudistumisesta.

EU:n varoja tulee voida hyödyntää mahdollisimman joustavasti EU:n kilpailukykyyn, resilienssin ja puhtaan siirtymän edistämiseen. Tulevaan rahoituskehyskokonaisuuteen liittyen valtioneuvosto muodostaa ennakkovaikuttamislinjauksia ennen kesällä 2025 annettavaa uutta rahoituskehys ehdotusta.

Suomi yhtyy tiedonannon arvioon siitä, että EU:n 2040 ilmastotavoitteen saavuttamiseksi päästöjä tulisi vähentää kaikilla sektoreilla.

Suomi yhtyy komission arvioon siitä, että 2040-tavoitteen ja ilmastoneutraalisuuden saavuttamiseksi vuonna 2050 tarvittavat investoinnit olisivat mittakaavaltaan merkittäviä ja edellyttäisivät toteutuakseen politiikkaohjausta ja yksityisen ja julkisen sektorin rahoitusta sekä johtaisivat pääoman ja työvoiman uudelleen kohdentumiseen talouden sektorien sisällä ja välillä.

Valiokunnan lausunto TaVL 10/2024 vp

Suomi kiinnittää huomiota siihen, että tiedonannon tavoitteiden toimeenpanemiseksi EU:ssa olisi ensi vaiheessa tehtävä osaksi myös investointeja, jotka korvaisivat päästöjä aiheuttavaa tuotantopääomaa mutta eivät kasvattaisi talouden tuotantopotentiaalia. Suomi korostaa, että pitkäjänteisillä investoinneilla vähäpäästöiseen teknologiaan puhtaiden tuotantotapojen tuottavuutta voitaisiin parantaa, mikä ensi vaiheen jälkeen tehostaisi EU:n talouden uudistumista ja vauhdittaa talouskasvua.

Suomi korostaa ja yhtyy myös tiedonannon arvioon siitä, että johdonmukainen ja pitkäjänteinen EU:n ilmastopolitiikka loisi pohjan tavoitteiden saavuttamiseksi tarvittaville merkittävillä ja oikea-aikaisille investoinneille sekä teknologioiden kehittämiseksi. Lisäksi sillä voitaisiin edistää myös EU:n kriisivarautumista ja -kestävyyttä.

Suomi korostaa tiedonantoon viitaten, että entistä nopeampi EU:n riippuvuuden vähentäminen fossiilisten polttoaineiden tuonnista vahvistaisi EU:n strategista autonomiaa. Samalla tulisi kiinnittää huomiota tarpeeseen vähentää riippuvuutta kriittisten mineraalien tuonnista.

Suomi korostaa tiedonannon arvioiden mukaisesti, että uskottava eteneminen kohti EU-tason ilmastoneutraaliutta vuoteen 2050 mennessä ja negatiivisten päästöjen saavuttamisesta sen jälkeen, edellyttäisi merkittävää uusien teknologioiden ja toimintamallien (mukaan lukien tekniset hiilinielut) käyttöönottoa jo vuosina 2031-2040 ja pitkäjänteistä kehittämistä jo tätä ennen.

Suomi yhtyy komission arvioon siitä, että ydinenergia on osa ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi tarvittavaa energiapalettia. Suomi pitää positiivisena komission aloitetta yhteistyöstä liittyen pienten modulaaristen reaktorien (SMR) kehittämiseen.

Suomi katsoo, että tiedonannossa esille otetun ”energiatehokkuus ensin” periaatteen tulee olla vain ohjeellinen ja sitä on voitava soveltaa tarkoituksenmukaisesti.

Suomi on tyytyväinen siihen, miten tiedonannossa painotetaan kestävän biotalouden ja kiertotalouden merkitystä EU:n ilmastotavoitteiden saavuttamisessa. Jatkossa on huolehdittava, että biotalous otetaan kattavasti huomioon EU:n energia- ja ilmastopolitiikassa.

Suomi pitää hyödyllisenä komission tekemiä arvioita nettonielujen mahdollisesta romahduksesta esimerkiksi odottamattoman luonnonkatastrofin seurauksena.

Suomi pitää tarkoituksenmukaisena, että komissio ei tiedonannossa ehdota uusia politiikkatoimia liikenteen päästöjen vähentämiseksi, vaan päästövähennykset nojaavat olemassa oleviin aloitteisiin ja toimiin. Suomi yhtyy komission näkemykseen, että lento- ja meriliikenteen vähäpäästöisten ja päästöttömien polttoaineiden saatavuutta olisi tärkeää parantaa myös huomioiden alojen kilpailukyky.

Tiedonannon mukaisesti Suomi korostaa, että eteenpäin katsovasta 2040 ilmastotavoitteesta sopiminen loisi hyvän pohjan EU:n aktiiviselle yhteistyölle erityisesti G20-maiden kanssa Pariisin sopimuksen toimeenpanon tehostamiseksi ja riittävän kunnianhimoisten globaalien päästövähennysten varmistamiseksi. Ripeä ilmastotoimien edistäminen maailmanlaajuisesti pienentäisi to-

Valiokunnan lausunto TaVL 10/2024 vp

dennäköisesti merkittävästi myös ilmastonmuutoksen etenemisestä aiheutuvia kustannuksia liittyen esimerkiksi sopeutumiseen ja sään ääri-ilmiöihin.

Tarkennetut ennakkovaihtamiskannat EU:n 2040 ilmastotavoitteen saavuttamiseen liittyvään ilmasto- ja energia-arkkitehtuuriin

Suomi pitää tärkeänä, että komissio tarkastelisi erilaisia vuoden 2030 jälkeisen ajan lainsäädäntökehikon vaihtoehtoja, mukaan lukien EU:n nykyisen ilmasto- ja energialainsäädäntökehikon tarkoituksenmukaisuus ja toimivuus. Suomi pitää keskeisinä säädöskehikon valintaa ohjaavina periaatteina ilmastotoimien vaikuttavuutta ja kustannustehokkuutta sekä kokonaisarkkitehtuurin selkeyttä. Tämä osaltaan parantaisi ennakoitavuutta ja siirtymään liittyvien riskien hallintaa, näin varmistaen ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi tarvittavien merkittävien investointien ja muutosten toteutumista.

Lisäksi Suomi pitää tärkeänä, että vuoden 2030 jälkeisen ajan ilmasto- ja energia-arkkitehtuuri sisältäisi riittäviä säädöskehikon joustoelementtejä ilmastotoimiin liittyvien kustannuspaineiden hillitsemiseksi.

Suomi katsoo, että kuten EU:n 2030 tavoitteen niin myös vuoden 2040 tavoitteen toimeenpanossa pääpainon tulee olla päästövähennyksissä. Samalla tulee kuitenkin myös luoda riittäviä EU-tason velvoitteita ja kannustimia hiilinielujen aikaansaamien poistumien kasvattamiseksi sekä teknisten nielujen käyttöönotolle mahdollistamaan EU-tason ilmastoneutraaliuden saavuttamisen vuoteen 2050 mennessä. Pääpainon tulisi olla kustannustehokkaissa, oikeudenmukaisissa ja vaikuttavissa ratkaisuissa, joiden arvioinnissa tulisi huomioida saavutettavien päästövähennysten ja hiilinielujen vahvistamisen lisäksi vaikutukset yhteiskunnan eri sektoreille sekä ympäristöön ja luonnon monimuotoisuuteen. Liian yksityiskohtaisia ohjauskeinoja tulisi välttää riittävän markkinaehtoisuuden säilyttämiseksi toimijatasolla ja huomioiden sääntelyn aiheuttama hallinnollinen taakka. Kustannustehokkaiden ja vaikuttavien ratkaisuiden arvioinnissa tulisi myös voida huomioida jäsenvaltiokohtaiset vaikutukset ja erityispiirteet. Lisäksi tulisi kiinnittää huomiota ohjauskeinojen ristikkäisvaikutuksiin ja toimien johdonmukaisuuteen EU:n eri poliittikalohkojen välillä.

Suomi pitää myös tärkeänä tarkastella kannusteita ja laskentasääntöjä, joilla voitaisiin edistää erityisesti bioperäisen hiilidioksidin talteenottoa, hyödyntämistä ja varastointia ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi. Sääntöjen tulisi teknologianeutraalisti kannustaa myös kestävään biotalouteen ja uusiin ratkaisuihin, joissa bioperäistä hiilidioksidia voitaisiin hyötykäyttää monipuolisesti ja varastoida pysyvämmiin esimerkiksi pitkäikäisiin tuotteisiin.

Suomi korostaa myös teknologianeutraaliuden tärkeyttä ilmastopolitiikan toimeenpanossa ja EU:n toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) artiklan 194 mukaista jäsenvaltioiden oikeutta valita oma energiapalettinsa sekä huomioida riittävästi kansalliset erityispiirteet.

Päästökauppa

Suomi katsoo, että EU:n päästökaupan tulee pysyä EU:n ilmastopolitiikan keskiössä myös jatkossa, sillä päästökauppa mahdollistaa päästöjen vähentämisen mahdollisimman kustannustehok-

Valiokunnan lausunto TaVL 10/2024 vp

kaasti ja ennakoitavasti koko EU:n alueella. Päästökauppa mahdollistaa EU:n laajuisen, toimivaan markkinaan perustuvan päästöjen hinnoittelun.

Suomi suhtautuu avoimesti EU:n yleisen päästökaupan (ETS1) vahvistamiseen ja edelleen kehittämiseen. Suomi katsoo, että yli 95 %:a kestävästä biomassasta polttoaineena käyttävät laitokset tulisi sisällyttää takaisin EU:n yleiseen päästökauppaan.

EU:n yleistä päästökauppaa kehitettäessä olisi samalla tärkeää kiinnittää huomiota hiilivuotorisikin hallintaan sekä EU-yritysten viennin kilpailukykyyn kolmansilla markkinoilla. Nämä tulisi huomioida myös hiilirajamekanismin (CBAM) toimeenpanossa ja edelleen kehittämisessä.

Nykyinen taakanjakosektori mukaan lukien maatalous

Suomi korostaa, että taakanjakoasetus nyky muodossaan ja siihen sisältyvä bruttokansantuote asukasta kohden perusteinen jäsenmaakohtaisen velvoitteen asettamismetodi eivät edistä kustannustehokkaasti ja kestävästi siirtymää kohti EU:n ilmastoneutraaliutta. Suomi korostaa, että EU-tason ilmastoneutraaliuden saavuttamiseksi on jäsenmaiden päästövähennysvelvoitteiden välisen erojen kavennuttava merkittävästi tai poistuttava vuoteen 2040 mennessä, mikäli taakanjakoasetus säilyisi nyky muotoisena. Kustannustehokkuuden edistämiseksi erityisesti taakanjakosektorilla olisi tärkeää mahdollistaa joustojen käyttö nykyistä laajemmin.

Suomi pitää tärkeänä arvioida, missä määrin nykyisen taakanjakosektorin päästöjen vähentäminen voisi edetä uuden jakelijoiden päästökaupan (ETS2) ja sen tehostamisen kautta ja siten korvata taakanjakosektorin jäsenmaakohtaisten velvoitteiden kasvattamista. Jakelijoiden päästökaupan edelleen kehittämisessä tulisi huomioida nykyisen direktiivin soveltamisalaan liittyvät toimeenpanon haasteet. Suomi ei pidä tarpeellisena EU:n yleisen päästökaupan sekä jakelijoiden päästökaupan yhdistämistä ainakaan heti vuodesta 2031 alkaen.

Suomi pitää tärkeänä, että EU-tason toimialakohtaista sääntelyä kehitetään vastaamaan vuoden 2040 ilmastotavoitetta.

Suomi on avoin tarkastelemaan arkkitehtuurin muutosta, jolla taakanjakosektorin maatalouden päästöt siirrettäisiin maankäyttösektorin päästöjen ja poistumien kanssa yhteiseen niin sanottuun AFOLU-sektoriin (agriculture, forestry and other land use).

Suomi tunnistaa, että ruoantuotanto on maatalouden tärkein tehtävä ja huoltovarmuuden perusta. Maataloussektorille asetettavat päästövähennystavoitteet on sovitettava yhteen tämän perustehtävän kanssa. Samalla on tärkeää kiinnittää huomiota maataloussektorin rooliin vuoden 2040 ilmastotavoitteiden saavuttamisessa sekä luonnon monimuotoisuuden edistämässä, huolehtien kuitenkin samalla ruokaturvasta. Suomi on valmis keskustelemaan uusista markkinapohjaisista toimintamalleista maataloussektorille korostaen, että EU:n toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) artiklassa 39 asetetut maatalouden tuottavuutta, maatalousväestön kohtuullista elintäsoa, markkinoiden vakautta, tarvikkeiden saatavuutta ja kohtuullisia kuluttajahintoja koskevat EU:n yhteisen maatalouspolitiikan tavoitteet eivät vaarannu.

Valiokunnan lausunto TaVL 10/2024 vp

Uudet markkinapohjaiset toimintamallit voisivat osaltaan pienentää taakanjakosektorin roolia ja luoda kustannustehokkaan tavan maatalouden kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi. Suomen näkemyksen mukaan pohdittaessa uusia markkinapohjaisia toimintamalleja maatalouden kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi tulisi kiinnittää huomiota niiden toteutettavuuteen, hyväksyttävyyteen, oikeudenmukaisuuteen ja vaikutuksiin ruokajärjestelmän eri toimijoihin. Erityisesti tulisi etsiä malleja, joissa mahdolliset kustannukset jakaantuisivat tasaisemmin ruokajärjestelmän toimijoiden kesken eivätkä kohdistuisi vain alkutuottajien velvoitteiden kautta. Suomen näkemyksen mukaan kestävyys ja ilmastoon kohdistuvien velvoitteiden välilliset vaikutukset ruokajärjestelmän arvoketjun muista osista ei tulisi valua alkutuottajalle kustannuksia liittävästi.

Toimintamallien tulisi olla myös riittävän yksinkertaisia ja toteutettavia ilman suureksi paisuvaa hallinnollista taakkaa. Mahdollisten uusien markkinapohjaisten toimintamallien tulisi mahdollistaa päästövähennysten luotettava mittaaminen, raportointi ja todentaminen kustannustehokkaalla tavalla.

Maankäyttösektori

Maankäyttösektorin nielujen ylläpito ja vahvistaminen tukevat osaltaan ilmastonmuutoksen hillintää pääpainon pysyessä fossiilisten päästöjen alarajassa. Maankäyttöön kohdistuvia paineita niin ruoantuotannon, raaka-aineiden ja uusiutuvien energioiden tuotannon, asutuksen, infrastruktuurin kuin ekosysteemipalvelujen osalta tulisi arvioida nielutavoitetta asetettaessa.

Ilmastonmuutoksen vaikutukset sekä sen aiheuttamat sään ääri-ilmiöt kohdistavat maankäyttösektorin nieluihin riskin, joka tulisi ottaa huomioon tavoitetta asetettaessa.

Oikein toteutettuna kasvava ja kestävä biotalous tukee EU:n ilmastoneutraaliuden saavuttamista. Vuoden 2030 jälkeisen ilmastopolitiikan tulee huomioida kestävä ruoantuotanto, kestävä uusiutuvien luonnonvarojen käyttö ja kestävä teollisuuden puun saatavuus. Suomi katsoo, että investointivarmuutta lisäksi selkeät signaalit EU:n omista uusiutuvien raaka-aineiden ja tuotteiden roolista.

Aktiivisella ja oikea-aikaisella metsänhoidolla edistetään metsien sopeutumista tulevaan sekä ehkäistään nieluja ja metsien hiilivarastoja heikentäviä metsätuhoriskejä. Metsäluonnon monimuotoisuudesta huolehtiminen on tärkeä osa ilmastonmuutoksen torjuntaa, jossa tulisi kuitenkin riittävällä tavalla huomioida jäsenvaltioiden eroavaisuudet ja olosuhteiden muutokset.

Suomen maankäyttösektorin velvoitteiden tulee olla oikeassa suhteessa muihin EU-maihin. Suomen metsäpolitiikka pidetään kansallisissa käsissä ja metsiin liittyvä EU:ssa valmisteltava sääntely tulee pitää minimitasolla. Suomen metsien hiilinielut eivät voi toimia päästöjen kompensatioina muille EU:n jäsenvaltioille.

Vapaaehtoiset hiilimarkkinat

Suomi pitää tärkeänä, että vuoden 2030 jälkeinen lainsäädäntökehikko mahdollistaisi myös vapaaehtoisten hiilimarkkinoiden läpinäkyvän toiminnan. Vapaaehtoisten toimien ja niiden lasken-

Valiokunnan lausunto TaVL 10/2024 vp

tatapojen olisi tärkeää tukea jäsenmaiden EU-velvoitteiden täyttämistä. Vapaaehtoisten toimien sääntelyn, ml. hiilenpoistojen sertifiointikehikon, kehittämisessä tulisi huomioida toimien rooli EU:n 2040-tavoitteiden saavuttamisessa ja kiinnittää huomiota toimien toteuttamisen edellytyksiin eri jäsenvaltioissa.

Energiatavoitteet

Suomi katsoo, että kaikissa energia-aloitteissa tulisi tavoitteena olla puhtaan energian osuuden lisääminen ja päästöjen vähentäminen teknologianeutraalisesti. Uusiutuvan energian ja energiatehokkuuden politiikkatoimien päätarkoituksena on tukea ilmastotavoitteen saavuttamista. Prioriteetti näissä toimissa tulisi olla fossiilisten polttoaineiden käytön vähentäminen. Suomi katsoo, että kestävä biopohjaisen uusiutuvan energian mahdollisuuksia tulisi kehittää, niin strategisen autonomian kuin huoltovarmuuden näkökulmasta.

Energiatehokkuustavoitteiden tulisi huomioida jäsenvaltiokohtaisesti puhtaaseen siirtymään tarvittavat teknologiat. Tilanteessa, jossa energiankulutuksen vähentäminen tai rajoittaminen katsotaan poliittisesti välttämättömäksi, tulisi tavoitteiden kohdistua yksinomaan fossiilisen energian määrään.

Energiatavoitteiden ja -velvoitteiden vaikutukset ja vaikuttavuus tulisi arvioida myös suhteessa muuhun sääntelyyn, erityisesti päästökauppaan.

Liikennettä koskevan sääntelyn kehittäminen

Meri- ja lentoliikenteen päästövähennyksiä tulisi edistää ensisijaisesti riittävän määrätietoisin kansainvälisin toimin. Mahdollisesti syntyvää kaksinkertaista taakkaa tulee EU:n toimissa estää ja purkaa. Suomi pyrkii siihen, että talvimerenkulku huomioidaan meriliikenteen päästövähennysoimissa ja mitoiltaan- ja massoiltaan suurempien ajoneuvoyhdistelmien tehokkuus huomioidaan eri aloitteissa. Suomi korostaa tässä yhteydessä myös huoltovarmuuden turvaamisen tärkeyttä.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Ehdotuksen tausta ja lähtökohdat

Komissio antoi 6.2.2024 tiedonannon Euroopan vuoden 2040 ilmastotavoitteesta ja etenemisestä kohti ilmastoneutraaliutta vuoteen 2050 mennessä. Tarkoituksena on ollut käynnistää aiheista laaja poliittinen keskustelu. On kuitenkin epävarmaa, milloin tavoitteesta päätetään, ja myös varsinaiset säädösehdotukset tavoitteen saavuttamiseksi jäävät seuraavan komission tehtäväksi.

Tiedonannossa komissio suosittaa EU:lle 90 prosentin nettopäästövähennystavoitetta vuodelle 2040 verrattuna vuoden 1990 tasoon. Tavoite kattaa sekä kasvihuonekaasupäästöt että luonnolliset ja teolliset poistumat. Taustalla on komission tekninen analyysi kolmesta mahdollisesta vuosien 2030—2050 päästövähennyspolusta ja eurooppalaisen tieteellisen ilmastopaneelin suositus (06/2023). Kyse on siis ensi sijassa näkymästä vuodesta 2030 eteenpäin. Tiedonannossa on tar-

Valiokunnan lausunto TaVL 10/2024 vp

kasteltu eri sektoreilla ja taloudessa tarvittavia muutoksia; kaikilla sektoreilla on rooli vuoden 2040 tavoitteen saavuttamisessa.

Tiedonannon lähtökohtana on ollut eurooppalaisen tiedepaneelin vuoden 2040-tavoitetta koskeva 90— 95 prosentin nettovähennyssuositus sekä vuoden 2030 ilmastotavoitetta toimeenpanevien säädösten täysi toimeenpano. Samalla pyritään säilyttämään EU:n teollisuuden kilpailukyky myös suhteessa kansainväliseen kilpailuun ja ottamaan huomioon siirtymän oikeudenmukaisuus. Valitussa 90 prosentin skenaariossa investoinnit painottuvat 2030-luvulle, ja tavoitteena on vahvistaa uuden teknologian investointeja ja EU:n kilpailukykyä. Asialla on yhteys myös EU:n strategiseen autonomiaan ja kriisinkestävyys: irtautuminen fossiilisista polttoaineista palvelisi myös näitä tavoitteita. Samalla tavoitteen on arvioitu tarjoavan luotettavan polun ilmastoneutraaliuteen sekä hyötyjä mm. ilman laadun parantumisen ja ekosysteemi- sekä biodiversiteettihyötyjen kautta.

Keskeisten ehdotusten arviointia

Talousvaliokunta on arvioinut tiedonannon tavoitteita ja ehdotuksia oman toimialansa mukaisesti erityisesti taloudellisen toimintaympäristön näkökulmasta. Keskeisenä lähtökohtana on teknologianeutraaliuteen, investointien edistämisen ja päästövähennystoimien kustannustehokkuuden näkökulma. Näitä näkökulmia talousvaliokunta on korostanut usein myös aiemmissa lausunnoissaan, vastikään esimerkiksi arvioidessaan Suomen avaintavoitteita tulevalle EU-vaalikaudelle. (TaVL 5/2024 vp — E 58/2023 vp).

Talousvaliokunnan asiantuntijakuulemisessa on esitetty osin erisuuntaisia käsityksiä asetetun päästövähennystavoitteen oikeaan osuvuudesta; osa valiokunnan kuulemista asiantuntijoista on katsonut, että tavoite olisi tullut asettaa esimerkiksi 95 prosentin tasolle vuoteen 1990 verrattuna, jotta EU:n reilu osuus globaalista kasvihuonekaasubudjetista olisi paremmin perusteltavissa. Talousvaliokunta korostaa kuitenkin, että komission 90 prosentin nettopäästövähennyssuositus sijoittuu EU:n ilmastopaneelin (ESABCC) tieteellisen arvion haarukkaan viime vuodelta ja tavoite täyttää EU:n ilmastolain vaatimuksen, jonka mukaan vuoden 2040 tavoitteen tulee perustua parhaaseen tieteelliseen tietoon. Myös nyt asetettua tavoitetta voidaan pitää erittäin kunnianhimoisena, ja talousvaliokunta pitää valittua tavoitetasoa perusteltuna myös EU:n kilpailukyyn ja oikeudenmukaisen siirtymän näkökulmista.

Talousvaliokunta on useissa yhteyksissä EU:n ilmastopolitiikan toimia arvioidessaan kiinnittänyt huomiota erityisesti ilmastopolitiikan sektorikohtaisen rakenteen ongelmallisuuteen keinojen ristikkäisvaikutusten ja kustannustehokkuuden arvioinnin kannalta (ks. esim. TaVL 1/2024 vp — K 17/2023 vp). Nämä rakenteet eivät ole nyt käsiteltävän tiedonannon aiheena, mutta myös ilmasto- ja energiapolitiikan arkkitehtuuria on välttämätöntä tarkastella vuoden 2040 tavoitteen saavuttamiseksi. Tavoitteena tulee olla selkeä sääntelykehikko, joka kannustaa kustannustehokkaisiin päästövähennyksiin EU:n laajuisesti ja sisältää riittävästi joustolementtejä kustannuspainneiden hillitsemiseksi.

Talousvaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että erityisesti taakanjakoasetus nyky muodossaan ja siihen sisältyvä asukaskohtaiseen bruttokansantuotteeseen perustuva jäsenmaakohtaisen velvoitteen asettamismetodi eivät edistä kustannustehokasta ja kestävästä siirtymästä kohti EU:n ilmasto-

Valiokunnan lausunto TaVL 10/2024 vp

neutraaliutta. Talousvaliokunta korostaa tarvetta arvioida erityisesti joustokeinoja taakanjakosektorin osalta ja suhtautuu valtioneuvoston tavoin avoimesti muutokseen, jolla taakanjakosektorin maatalouden päästöt siirrettäisiin maankäyttösektorin päästöjen ja poistumien kanssa yhteiseen niin sanottuun AFOLU-sektoriin (agriculture, forestry and other land use).

Teknologianeutraliteetin ja päästövähennysten ennakoitavuuden sekä kustannustehokkuuden kannalta talousvaliokunta korostaa erityisesti päästökaupan merkitystä ohjauksena. Talousvaliokunta kiinnittää samalla huomiota siihen, että vuoteen 2040 mennessä markkinoilla olevien päästöoikeuksien määrä on putoamassa lähes nolnaan, mikä edellyttää merkittäviä muutoksia päästökauppajärjestelmään. Valiokunta korostaa, että Suomen tulee olla aktiivisesti vaikuttamassa uusien päästökaupan mallien kehittämiseen. Tältä kannalta talousvaliokunta korostaa myös, että liikenteen päästöohjauksen tulee olla niin teknologianeutraalia, kustannustehokasta ja markkinaehtoista kuin mahdollista, ja EU-tason sääntelyn valmistelussa tulee ottaa huomioon Suomen logistinen sijainti, talviolosuhteet ja pitkät kuljetusmatkat.

Talousvaliokunta pitää tärkeänä, että Suomen kannassa on tuotu esille, että EU:n energiankulutuksen vähentämistavoitteen tulee kohdistua vain fossiiliseen energiaan. Mikäli tätä lähtökohtaa ei oteta huomioon, kulutuksen vähentämistavoite voi olla ristiriidassa päästöjen vähentämistavoitteen kanssa: puhtaan siirtymän on arvioitu moninkertaistavan puhtaan sähkön käytön. Tämän vuoksi uusiutuvan energian ja energiatehokkuuden politiikkatoimien prioriteetin tulisi olla fossiilisten polttoaineiden käytön vähentämisessä kulutuksen rajoittamisen sijaan.

Talousvaliokunta pitää tärkeänä valtioneuvoston kannan lähtökohtaa liian yksityiskohtaisten ohjaukskeinojen välttämisestä ja jäsenvaltiokohtaisten vaikutusten erityispiirteiden huomioon ottamisesta sääntelyssä. Valiokunta yhtyy asiantuntijakuulemisessa esiin tuotuun arvioon siitä, että esimerkiksi nykyisessä 2030-kehikossa energiatehokkuuden edistämisen tavoitteet ovat osittain liian yksityiskohtaisia eivätkä riittävästi huomioi jäsenvaltioiden erityispiirteitä. Suomessa etenkin energiatehokkuusdirektiivin tiukka loppukulutustavoite voi olla ristiriidassa yhteiskunnan ja teollisuuden prosessien voimakkaan sähköistymisen kanssa tilanteessa, jossa Suomen sähköntuotanto on lähes päästötöntä. Tulevassa vuoden 2030 ilmastopolitiikan arkkitehtuurissa ja sääntelyssä keinojen pääpainon tulee olla päästövähennyksissä ja jäsenvaltiolle tulee antaa liikkumattomia toimeenpanna ilmastotavoitteet kunkin maan erityispiirteet huomioon ottaen.

Sähköistymiskehityksen kannalta keskeistä on, että tiedonannossa on tunnistettu ydinvoiman merkitys osana ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi tarvittavaa energiapalettia ja tehty aloite yhteistyöstä liittyen pienten modulaaristen reaktorien (SMR) kehittämiseen. Talousvaliokunta pitää tärkeänä, että Suomi on tehnyt ja tekee edelleen vaikuttamistyötä ydinenergian roolin varmistamiseksi osana puhtaan energian keinovalikoimaa. Ydinvoiman aseman tunnistaminen on keskeinen esimerkki teknologianeutraliteetin lähtökohdan toteuttamisesta ilmasto- ja energiapolitiikassa.

Lopuksi

Talousvaliokunta korostaa, että onnistuessaan EU:n ilmastotavoite ja sen saavuttamiseksi luotava sääntelykehikko voivat luoda Suomen taloudelle ja viennille merkittäviä mahdollisuuksia laajemminkin koko puhtaaseen siirtymään liittyvässä arvoketjussa sekä bio- ja kiertotaloudessa.

Valiokunnan lausunto TaVL 10/2024 vp

Materiaalitehostuminen ja korkean jalostusasteen tuotteet voivat tuoda merkittäviä mahdollisuuksia hyödyntää kestävästi kotimaisia biopohjaisia resursseja.

On keskeistä, että EU:n lainsäädäntökehikossa ja politiikkatoimissa muutoinkin mahdollistetaan teknologianeutraalisti uusien teknologioiden kehitys ja käyttöönotto. Nyt käsiteltävien tavoitteiden kannalta merkityksellisiä ovat erityisesti tekniseen hiilensidontaan ja nieluihin eli hiilidioksidin talteenottoon, varastointiin ja uudelleenkäyttöön liittyvät teknologiat. Talousvaliokunta tarkastelee näitä erikseen lausunnossaan asiasta E 9/2024 vp.

Komission tiedonannossa on tunnistettu tarve luoda vihreän kehityksen ohjelman rinnalle teollisuuden vihreän kehityksen ohjelma. Talousvaliokunta pitää tärkeänä teollisuuden kannusteita päästövähennyksiin ja alan arvoketjujen vahvistamista mutta korostaa, että myös näiden toimien keskeisenä lähtökohtana tulee olla tasavertaisten kilpailuedellytysten luominen ja sisämarkkinoiden periaatteiden noudattaminen. Ilmastopolitiikalla on siten kiinteä yhteys teollisuuspolitiikkaan: ennustettava sääntely, markkinamekanismien hyödyntäminen ja kannustava investointiympäristö sekä tukevat ilmastopolitiikan tavoitteita että vahvistavat suomalaisten ja eurooppalaisten yritysten kilpailukykyä.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Talousvaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Valiokunnan lausunto TaVL 10/2024 vp

Helsingissä 24.4.2024

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Sakari Puisto ps
varapuheenjohtaja Ville Kaunisto kok
jäsen Noora Fagerström kok
jäsen Kaisa Garedeu ps
jäsen Lotta Hamari sd
jäsen Mai Kivelä vas
jäsen Katri Kulmuni kesk
jäsen Helena Marttila sd
jäsen Timo Mehtälä kesk
jäsen Matias Mäkynen sd
jäsen Pia Sillanpää ps
jäsen Joakim Strand r
jäsen Oras Tynkkynen vihr
jäsen Sinuhe Wallinheimo kok
jäsen Juha Viitala sd
varajäsen Jorma Piisinen ps
varajäsen Minna Reijonen ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Lauri Tenhunen

Valiokunnan lausunto TaVL 10/2024 vp
Eriävä mielipide 1

Eriävä mielipide

Perustelut

Vasemmistoliitto, sosiaalidemokraatit ja vihreät eivät voi yhtyä talousvaliokunnan kantaan.

EU:n vuoden 2040 ilmastotavoitteen tulee perustua parhaaseen tieteelliseen tietoon ja olla linjassa Pariisin ilmastopimuksen 1,5 asteen kuumenemisrajan kanssa. Jotta EU:n reilu osuus globaalista kasvihuonekaasubudjetista olisi paremmin perusteltavissa, tulisi päästövähennystavoitteen olla vähintään 95 prosenttia vuoteen 2040 mennessä.

Valtioneuvoston ja talousvaliokunnan enemmistön kannat lähtevät kustannustehokkuuden ensisijaisuudesta, kun arvioidaan ilmastotoimia. EU:n ilmastopolitiikan lähtökohtana pitää kuitenkin olla ensisijaisesti ilmastotavoitteiden saavuttaminen. Esimerkiksi joustojen maksimaalista käyttöä taakanjakosektorilla ja maankäyttösektorilla painottamalla voidaan mahdollisesti saavuttaa lyhyen aikavälin kustannustehokkuusetuja, mutta se vaarantaa pitkän aikavälin tavoitteiden saavuttaminen.

Energian säästäminen ja energiatehokkuuden lisääminen ovat tärkeä osa ilmastotoimia myös jatkossa. Lisäksi on huomattava, että myös puhtaan sähkön tuottaminen kuluttaa luonnonvaroja, joiden ylikuluttaminen on sekä ilmastokriisin että luontokadon keskeisimpiä taustasyitä.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän

että suuri valiokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 24.04.2024

Mai Kivelä vas
Helena Marttila sd
Matias Mäkynen sd
Lotta Hamari sd
Juha Viitala sd
Oras Tynkkynen vihr